

Simon Zoltán (Toronto):
A magyar nyelvről

A magyar nyelv génjei, logikai építőkövei³⁶⁰

Nem valószínű, hogy Magyarországon bármelyik fórumon megtarthatnám ezt az előadást. Már csak azért sem, mert nyelvészeti munkák százai jelentek meg az utóbbi évtizedekben. Nyelvészeink odahaza 100 %-osan lezárt kérdésnek tekintik a magyar nyelv eredetének kérdését. Itt természetesen a finnugor délibábra gondolok. Olyan zengzetes ködösítő munkák mellett, mint pl. „A nyelvi mozgásformák dialektikája”, ezzel a tanulmánnyal labdába sem rúghatnék.

Nem is kell hangsúlyoznom, hogy a finnugrással nem értek egyet. Ha elméletük tudományosan volna fölépítve, akkor sem lehetne elfogadnunk azt a módszert, hogy a nyelvészetnek joga az őstörténetet irányítani.³⁶¹

A hazai hivatalos nyelvészet alapvető tudománytalanságát 10 évvel ezelőtt kiadott könyvemben³⁶² pontokba foglalva kimutattam (nem én voltam ebben az első). Véleményem ebben a kérdésben nem sokat változott, és sajnos a helyzet sem.

Legjobban ma is az bánt, hogy a történelmi tényeket és a legendákat, mondákat teljesen figyelmen kívül hagyják. Nem hallani például az ősi mitológia és az ősmagyar nyelv kapcsolatáról. Nem hallunk az őseinkkel szoros történelmi kapcsolatban élt népek nyelvi hagyatékáról. A finnugor kollégák nem említik a szkíta, a hun, a pártus, a kun, a besenyő, a kazár, a szabir, az óbolgár, az ujjur, a tatár, a gót, az alán, a roxolán, a masszagéta, a daha, a szarmata, a dák stb. nyelvemlékeket. Eszükbe sem jut megvizsgálni pl. a gót szótárakat. Pedig logikus, hogy nyelvi kapcsolatunk a fenti népekkel jóval Árpádék előtti. Furcsa és logikátlan előítélet az, hogy egyes szavaink, amelyek a szláv, az angolszász, a latin stb. nyelvben hasonló formában megtalálhatók, mind honfoglalás utáni jövevényszavak volnának. Ezek hasonlósága egymagában nem bizonyítja sem az állítólagos átvétel helyét, sem idejét, de jelenthet egy régebbi, közös eredetet.³⁶³

Ezekre néhány példa: pont, rész, pár, párt, elem. Az a szó, hogy "persze", a latinban "per se" formában megtalálható (vagyis: önmagáért beszél), vagy az a szó, hogy "nincs", az olaszban "non cse"-nek hangzik. Az olasz nyelv ősei viszont a mai Törökországból származnak, gondoljunk Aeneasra és a trójai hagyományra. A trójaiak viszont a hittita-összkíta népek rokonai voltak. Kis-Ázsia volt a népek olvasztótégelye, és ennek keleti oldalán laktak a mi őseink is, makron, hun és avar név alatt.

Biztosan sokan ismerik Sir John Browning régi sorait a magyar nyelv ősiségéről. Aki ezt a sziklát vizsgálja, az isteni titkot fessegeti: „... kezdetben vala az ige...”

³⁶⁰ *A Harmadik (Londoni) Magyar Őstörténeti Találkozó előadásai és iratai*, London 1988. Ungarisch Historischer Verein Zürich, Budapest–Zürich, 1999. pp. 133-134. ISBN 963 85684 5 3
<https://mek.oszk.hu/05900/05930/05930.pdf>.

³⁶¹ V. ö. Cser Ferenc, Darai Lajos: A nemzeti önismeret csapdái: közbevetés a nyelvtudományról. *Pannon Kultúraközösség Kutató és Képzőközpont Folyóirata* 2009/A. ISSN 2297-7538 [Acta Historica Hungarica Turiciensia 24/2](#).

³⁶² Simon Zoltán: „*Dicsőség a sasnak és az égnek.*” Szerzői Kiadás, Vancouver, 1978. Hivatkozik rá Varga Csaba: *Szavaink a múltból.* (Fríg Kiadó, 2010.) MAGYAR-ANGOL, ANGOL-MAGYAR c. fejezetében, melynek végén 500 szót azonosít. - *A szerk.*

³⁶³ Ezt bizonyítja a Kárpát-medencei szalagdiszes kerámiájú földműves nép szétáradása Dél-, Kelet-, Észak- és Nyugat-Európába. - *A szerk.*

A finnugor nyelvészet rendkívül sűrűn elintézi a döntést azzal, hogy (pl. a „nefelejcs” szónál) „tükörfordításról” van szó, ha valamit más nyelvekben is megtalálunk. Nem túl meggyőző számomra, hiszen a „hot dog”, a „kemping” vagy a „vikend” soha nem fog „forró kutyává” és hasonlóvá változni nyelvünkben. Hogyha a nap szó egyaránt jelöl égitestet és 24 órát, és ez megvan száz más nyelvben, nem jelenthetjük ki, hogy ezekből 99 az elsőnek tükörfordítása lenne. Magától értetődő, hogy a nap látszólagosan visszatérő mozgása okozza, hogy a két fogalmat nyelvünk egyetlen, nagyon ősi szóval fejezi ki. Ugyanígy a Hold és a hónap sok nyelvben nagyon hasonló szó. Egyes szláv nyelvekben a nyarat „let”-nek mondják, van, ahol az évet is. Tehát logikájuk szerint, aki 5 éves, az 5 nyarat ért meg. A szumér „ner” szóalak ezért nyugodtan összehasonlítható a „nyár” szóval, a szumér „év” jelentéssel. Nem lehet véletlen, hogy a legtöbb nyelv párhuzamba állítja a „jó” és a „jobb kéz”, valamint a „jog” fogalmát. Ez a három fogalom szinte azonosan hangzik a spanyol nyelvben, de ez nem bizonyítja, hogy a magyar tükörfordítás lenne, és jogrendszerünket a spanyoloktól vettük volna át.

Aki most ébredne fel szendergéséből, azt gondolná majd, hogy a magyar nyelv szláv eredetét akarom bizonyítani. Mégis meg kell említenem néhány példát. A „fa” és a „falu” gyaníthatóan közös gyökerűek, Zalában a „-fa” nevű végződés „falut” jelentenek.³⁶⁴ A szlávban a fa és a falu szinte azonos: „gyerevo” és „gyerévnya”. A falu fából épült, a város általában kőből, vagyis „fehérvár” volt. A magyar „világ”, „világosság” és „virág” igen hasonló, és ugyanez a három fogalom a szlávban is szinte azonos: „szvet”, „szvetlij”, „cvetók”. Ha egy szkíta vagy masszagéta-hun faluban egy darab szalonna leesett a földre, akkor a gyerek ezt hallotta anyjától: „fuj, peszok”. Az egyik törzsben talán ez azt jelentette, hogy „homok”, homokos lett. A másik törzsben a homokra már talán megvolt a török eredetű szó, és azt kezdte jelenteni, hogy „piszkos”. Az angolban „dirt” földet jelent, „dirty” pedig piszkosat. Az angol „filthy” (szintén „piszkos”) kapcsolatban lehet pl. a német „field” (mező) szóval, vagy a magyar „föld”-del. Nem lehet véletlen az sem, hogy az angolban „reach” és „rich” = „érni” és „gazdag”, a magyarban a valamit elérni és az érték, gazdagság felel meg azoknak.

A gót és az ómagyar nyelv kapcsolatát ajánlatos volna németül tudó szakértőinknek megvizsgálni. Olyan szavak, mint a német „Wahl” = „választás”, a magyarban egész nagy rokon szóbokorral rendelkeznek, vagyis a magyar ág elsőbbsége valószínűsíthető. (Hasonló vita pl. a tolmács szó eredete kutatásában a német helyett az ótörök javára dőlt el.) Érdekes, hogy a „felel” és a „válaszol” azonos értékű szó, egymással legtöbbször helyettesíthetők: beválik, meg-felel stb. Több nyelvben ugyanez a helyzet: a „felezés” és a „választás” azonos dolog. A szóbokor gyökere a „fél” szó (rokon a szláv „pol”- szótó). Ez nekünk egyaránt jelenti valaminek a felét és a félelmet. A spanyolban hasonlóan: „medio” és „miedo”. Azt most ne is részletezzük, hogy végső soron a fél és a vál tőszavak is közös eredetűek lehetnek.

Kissé érdekesebb témákra térve, lenne egy tiszteletteljes keresztkérdésem Önökhöz. Nagyon kérem, tegyék fel a kezüket azok, akik szerint a „csiga” szó hangutánzó eredetű nyelvünkben.

Erre számítottam. Hasonló logikus előítélettel vélekedtem én is nemrég. Gondolom, sokan elfelejtik azt, hogy az a szó nemcsak állatot jelent, hanem egy gépet, munkaeszközt is. Krónikáink is lefestik, bizonyítva középkori használatát. Az sem valószínűtlen, hogy az ókori népek is ismerték, és a piramisokat is részben ezek segítségével építették, mint súlyosabb kövek mozgatására szolgáló szerszámmal. Ennek nyikorgó hangját, csikorgását utánozhatták az emberek, és először a „csiga” szó a munkaeszközre vonatkozhatott. Ezt az elméletet erősítik az alábbi kifejezések: „el-csigázott” emberek (vagyis nem ki- vagy becsigázott, hanem az elhúzás irányában dolgozók), vagy az egész művelet kezdetén: a csiga

³⁶⁴ Az ősi falvakat fapalánkkal védték a vadállatoktól. – A szerk.

bemutatásakor feltalálja „felcsigázta” az érdeklődést. A „csigalassúság” a gép sebességére vonatkozhat, amelyet később a hasonlóan lassú állatkára, a „csigára” is átvittek.

Más. Van egy mondás, hogy „más szemében a szálkát megleli, magáéban a gerendát feledi”. Ennek nagyon megörültem. Biztosan egy kérkedő gazdával történt, hogy megbíráltta egy másik paraszt gabonáját, hogy törek, száлка van benne. Később valahogy az ő saját gabonájából vitt valakinek, de a szemek között maradt egy gerenda is. A más szemében tehát más gabonaszemét jelenti. Örömöm lelohadt, amikor megtudtam, hogy a Bibliában is benne van ez a mondat és a magyar ennek az ún. tükörfordítása. Azóta viszont nekem úgy tűnik, hogy a magyar forma eredetibb, nem hangzik olyan sután és értelme is van, még rímel is. A bibliai mondás leírásakor a magyar nyelvnek már mindkét szava meg lehetett (szem és szem), sőt már akkor is gabonaszemet jelent ez a tőszó (pl. spanyolul semilla).

Sokan logikátlanak találnak magyar kifejezéseket, mint azt, hogy „Mibe került?” Pedig nem az. Mondjuk, valaki egy disznót hoz egy földművesnek eladni búzáért. Az megkérdezi, hogy mivel akarja majd elvinni a búzát, vagyis az mibe fog kerülni. – Van néhány üres zsákom- feleli, aki a disznót hozta. – Elég az, ha ezt a két zsákot megtöltöm búzával? – Jó, rendben van. – És ebben megegyeznek. Tehát két zsákba került a csere.

A nyelvészek mérföldekkel lemaradtak krónikáinktól is, de a régészektől is. Krónikáink és idegen krónikák is említést tesznek a hunok pajzsairól. Régészeti bizonyítékok állítják, hogy avar-magyar elődeink kiválóak voltak a zománcozott edények és ékszerek készítésében, tehát a zománcra szavuk is volt. Mégis, a pajzsot a „pavese” (páviai) szóból származtatják, a zománcot pedig a német „Schamalz” szóból. Erdélyben, a középkorban „zománc”-nak hívták.

Magyar nyelvi őslógika és a távoli népek³⁶⁵

Mélytisztelettel és szeretettel küldöm üdvözetem a felsőöri találkozó valamennyi résztvevőjének. Ezt a rövid tanulmányt a tavaly Londonban elhangzott előadásom folytatásának szánom. Néhány rendhagyó gondolattal szeretném kiegészíteni „A magyar nyelv génjei, logikai építőkockái” című írásomat.

Először is kissé leegyszerűsítve a dolgot, általános kifejezéssel „magyar nyelveket” fogok használni, vagyis e szavakkal összefoglalom a ma is elevenen élő különálló Kárpát-medencei magyar nyelvjárásokat. Nem mintha eredetük minden vitán felül állóan közös volna, hiszen ez nem is állítható.

Általában véve az írott történelem előtti népek nyelveit, azok szókészletét és nyelvtani logikáját próbálom nyomozni. Az egyes nyelvek közötti párhuzamok és hasonlóságok mindig sokat nyomnak a latban. Véleményem már itt eltér a legtöbb hivatásos nyelvészétől. Szerintem ugyanis az alapszókinccs volna az alap, nem pedig a nyelvtan, grammatika. Ez utóbbi érezhetően csak sallang és igen késői újítás. Ráadásul az uralkodó divattal, a felső, irányító réteg politikai, nemzeti orientációjával állandóan változik. Így például most is néhány évente újabb, javított kiadásban jelentetik meg a Magyar Helyesírás Szabályait, de ettől még az ősi vagy újabb magyar szavak vidéken ugyanúgy hangzanak, mint évszázadokkal ezelőtt. A függöny ma is firhang, az ágybetét ma is matrac, stb. A grammatikát magam is utálom, és nem gondolom, hogy a kőkorszaki ember figyelmét jobban lekötötte.

³⁶⁵ *A Zürichi Magyar Történelmi Egyesület Negyedik Magyar Őstörténelmi Találkozó Előadásai és Iratai Felsőőr/Oberwart 1989.* ZMTE, Budapest–Felsőőr, 2005. pp. 196-207. ISBN 963 9349 10 0
<https://mek.oszk.hu/05900/05927/05927.pdf>.

Már régóta próbálok ilyen „magyar ősemberi” logikával gondolkozni, játékos módon. Itt van például a „fű” szó. Valószínűleg régebbi a „gyep” és a „pázsit” szavaknál, mivel nagyobb a szóbokra és többet szerepel a szólásokban is. Például fűnek-fának mondok el valamit és nem pázsitnak, gyepnek, fának. A fű után egy -z végződést, illetve alkothatok magyar ősemberként egy új igét: „fűz”. (Nyilván a fűzfát is azért neveztük el így, mert hajlékony ágaiból könnyű volt fűzni, fonni valamit.) Más kérdés az is, hogy a „fű” szóból kialakulhatott a „fűteni” ige,³⁶⁶ hiszen őseink száraz pusztákon éltek, ahol a száraz fűvel kitűnően lehetett fűteni. Szóval a „tű” és a „tűzni” kapcsolatokhoz hasonlóan a fű szóból alakulhatott a „befűzni” ige. A csonttű őskorszaki szerszám. Egy keskeny, száraz fűszállal, mint fonállal sok minden kezdetleges ruhát meg lehetett varrni.

Itt ugorjunk át a már kihalt kun nyelvre. Ők a füvet úgy hívták, hogy „ot”. A mi „gyapot” szavunk eredetileg a „gyap” és az „ot” szavak összetételéből születhetett valahol Kazahsztán pusztáin, a kun nyelvben „juh-fű” jelentéssel.³⁶⁷ A középkori európai és kínai utazók is említenek egy csodálatos szeppeit növényt, a földből kinövő bárányt, a Kazár Birodalom térségében. Hasonló logikával a spenót talán spán (spanyol) füvet jelenthetett.

A füvet jelző „ot” törökös kun szóról még annyit, hogy a koreai nyelv egyik alapszava szintén „ot”. Ruházatot, öltözetet jelent, nagy szóbokorral. Elképzelhető, hogy egy szubtrópusi eredetű ruhátlan ős-koreai népcsoport az ős-kunok fűből varrt öltözetét névvel együtt átvette. Hasonlóan a magyarok ősei az albánok őseitől vehették át – helyhez persze így nem köthetően – a „cipő” szót. Az albán nyelvben ugyanis még csak kezdetibb jelentése van, egyszerűen bőr-t jelent. Természetesen egy nyelvész akadémikus szemével mindezek kidobni való véletlenek és inkább az ikes igékre és a tárgyias ragozásra kellene összpontosítanunk. Mégis úgy tűnik, hogy egy bizonyos számú logikus véletlen egyezés már nem véletlen, hanem igenis magyarázatra szorul.

Nem is akarok a szóegyezéseknél maradni, de a koreai és a magyar szókincs tanulmányozásánál találunk érdekes hasonlóságokat, habár azok más nyelvcsaládba tartoznak. A gyöngy és a csengő szavunknak például koreai testvérei vannak. A számnevek közül a 4 az egyik koreai nyelvjárásban „net”-nek hangzik. Különös az is, hogy a szépre sokat adó ősmagyar nők nem a Perzsa-öböl mellékéről, hanem Korea tengerpartjáról szereztek be gyöngykészletüket. A „csapda” szónak nemcsak az ír nyelvben van megfelelő párja, hanem teljesen ugyanígy hangzik a koreai nyelvben is, és egyike legfontosabb alapszavainknak. Ami a szó tövét illeti a magyarban, a „csap” kétségtelenül megfelel az „üt” szónak, mégpedig váratlan, hirtelen, gyors ütést értve alatta. Gondoljunk, a lecsap, felcsap, csapat, becsap szavakra. Ez utóbbival lehet késői kapcsolatban a vízcsap szó őse. Ez bizonyosan hordó csapja volt, amelyet egyetlen ügyes csapással befelé ütöttek a kifelé húzás helyett, kétségtelenül elérve a szemlélő becsapását. Ezért valószínűsíthető az „ütés” és a „ravasz, trükkös fortély” fogalmak szoros kapcsolata. A koreai nyelvben magát a megfogást, a csapdával való halászatot jelenti. Ebből gondolható, hogy a magyarok vagy hunok ősei adhatták át a folyami halászat kicsiszolt ismereteit a koreai vad törzseknek. (A koreai nyelv történetéről szóló szakkönyvek elismerik a hunok és a hun megszállás hatását nyelvükre.)

El kell ismernünk, hogy párhuzamok keresésével logikai úton nem lehet leszűkítenünk a magyar nyelvek őshazáját, sőt inkább csak tágítani tudjuk. Rendben van: tételezzük fel, hogy az őshaza valamikori keleti határa a Csendes-óceánnál húzódott.³⁶⁸ De hol volt a nyugati határ? Gyakorlati megfontolásokból a Németországot Egyiptommal összekötő

³⁶⁶ V. ö. a *fűl* szóval. – A szerk.

³⁶⁷ V. ö. a *gyapjú* szóval. – A szerk.

³⁶⁸ Ezt a Joseph Deguignes-által terjesztett eredeti nézetet és cáfolatát lásd Cser Ferenc, Darai Lajos: Dr. Torma Zsófia bárónő a földben és a szakirodalomban talált leleteiről. „190 éve született dr. Torma Zsófia, az első magyar régész” című emlékülés előadásai (Zürichi Magyar Történelmi Egyesület, Budapest, 2023. január 27.) [Acta Historica Hungarica Turiciensia 38/2.](#) – A szerk.

vonalat vehetjük nagyjából, persze ez is csak feltételezés.³⁶⁹ Itt van például a jég szó. Ennek hasonló hangzású párjai megtalálhatók a sumér (seg) és a norvég nyelvben (jög). Gyanítható, hogy az Európában őshonos norvégok előbb ismerték, mint a Mezopotámia forró sivatagjai mellett élő sumér földművesek. A norvégok ősei, a nórok lakhatták Noricumot is, vagyis Ausztria keleti felét. A hegyvidéki, havasi életmódhoz hozzászokva biztosan nem esett nehezükre a barátságatlan Skandinávia betelepítése. A jégvermet is előbb ismerhették, mint a sumérok, a verelés szokását előbb megtanulhatták. Így a hegyekből lehozott jéggel sokáig eltarthatták a húst. Persze, egyértelműen nem bizonyítható az sem, hogy pl. a norvégok nem a magyaroktól vették át a Kaukázus környékén. Ilyen szavak egyezése viszont nem lehet véletlen, hanem valahol közösen együtt kellett élniük az érintett népek őseinek.

Ezek az érintkezések kétféle nyelvi kapcsolatot jelenthettek. Az első az egyirányú átvétel. A második a bizonyos szó megszületésénél való közös részvétel, közös bábáskodás. Más kifejezéssel „ÉLMÉNYKÖZÖSSÉG”-nek is hívhatnánk, amelyet már tavalyi előadásomban is javasoltam. Igaz, teljesen más alapnyelvű szomszéd néptörzsek is élhettek valaha ideig-óráig ilyen élményközösségekben fejlődésük különböző szintjein. Ezzel megmagyarázható volna egymással nem rokon, ma nagy távolságban élő népeknél a logikai egyezések feltűnően magas száma.³⁷⁰

*A nyelvészet másik rákfenéje az lehet, hogy a kutatók többsége irtózik attól a gondolattól, hogy egyes különálló kontinensek nyelvei között kapcsolatok léteztek. Márpedig léteztek. A nyelvek és a népek vándorútján hihetetlenül hosszú vándorlások is lezajlottak, nem is egyszer.*³⁷¹

Szavaink végén nem ismerünk olyan végződést, hogy „él”. „Kötél” szavunk első fele viszont kétségtelenül a „köt, megkötni”. Ha a második rész azonos volt az „élni” fogalmával, akkor egy vogul elbeszélésre gondolhatunk (Várkonyi Nándor „Sziariat Oszlopai” könyvéből).³⁷² Ezek szerint a vízözön idején 500 ölnyi kötelet kellett fonni fűzfagyökérből, és azzal megkötni minden egyes hajót. Akinek a kötele kibírta, az megmenekült. A többiek mind megfulladtak. Szivárvány szavunk is azt a régi alföldi hiedelmet tükrözi, hogy az szívja fel az árt, az árvizeket. Még maradunk egy kicsit nyelvtestvéreinknél, a mari népnél. Huszti kevésbé ismert múlt század-beli könyve („Ó- és Új-Dácia”)³⁷³ azt írja, hogy Jordanes szerint egy More vagy Mare nevű boszorkánytól származtak a magyarok. Ez Philimer gót király alatt történt egy kietlen erdőben, aki észrevette, hogy népei között boszorkányok voltak és ezeket a némbereket elűzte országából. Nem lehetséges-e, hogy a csodaszarvast a Krím-félszigetre követő ősmagyar vadászok³⁷⁴ ezeket a „mari” nevezetű fehérnépeket találták meg a pusztában, és így a „mari” népnév Jordanes korai leírásában bizonyítana valamiféle kapcsolatot a hunok és a finnugor ősnépek között? Huszti nyilván nem a „magyar” szóra gondolt, hanem a hunokra, hiszen kétlem, hogy a „magyar” népnév már előfordult volna Jordanes idejében egy írott munkában.³⁷⁵

A „jég” szóra visszatérve, érdekes kapcsolata az egyes nyelvekben az „üveg” fogalmával. Jég és üveg – annyira különböző dolgok lennének? Egyáltalán nem. Az üveget „üjeg”-nek is mondják némely magyar tájszólásban. Jeget vagy üjeget emlegetni, elég

³⁶⁹ A kelta területekre vonatkozó magyar nyelvi vonatkozásokat lásd Timaru-Kast Sándor: Kelta-magyar „rokonság” nyelvünk tükrében. *A magyar nép és a kelták: eredetünk és környezetünk*. pp. 20-78. [Acta Historica Hungarica Turiciensia 36/2. 2021.](#)

³⁷⁰ Másik – egyszerűbb – magyarázat a hatalmi kultúra terjedése. – *A szerk.*

³⁷¹ És hihetetlenül hosszú idő is! – *A szerk.*

³⁷² Várkonyi Nándor: *Sziariat oszlopai*. Magvető Könyvkiadó, Budapest, 1972. A teljes szöveg: Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2002 és 2017. 670 oldal · keménytáblás · ISBN: 9789639373311 – *A szerk.*

³⁷³ Huszti András: *Ó és új Dácia, azaz Erdélynek régi és mostani állapotjáról való história*. Kiadta Dienes Sámuel, Bécs, 1791. – *A szerk.*

³⁷⁴ Fábrián Sándor Kárpát-medencei Meotiszról tudósít. Lásd

³⁷⁵ V. ö. Iordanes: *Getica. A gótok eredete és tette*. L'Harmattan, Budapest, 2005.

hasonlóan hangzik. Ez pedig nem csak magyar jelenség: a „glass” üveget jelent (az ír nyelvben „zöld”-et, ami az első üvegtermékek színe volt), párja pedig az indoeurópai nyelvekben a „gleccser” szó csoportja, mindkettő valamilyen hideg, áttetsző kristályt jelöl. A régies magyar nyelv a kristályt „jegecz”-nek nevezi.

A „tűz” és a „piros” szavak eredetileg összetartoztak, úgy, mint a „kő” és a „kemény”. Nem hiszem, hogy „kegyes” és „kecses” szavaink újkeletűen átvett szavak lennének. Mégis, ez a két hasonló szó így kapcsolódik az angolban is: „grace” (ejtsd: grész) és a „gracilis” kecses, törekeny jelentéssel létezik.³⁷⁶ Olyan szóösszetételek, hogy „feltétel” százával analóg módon is megtalálhatók más indoeurópai nyelvben, pl. spanyolban: su-poner, vagyis feltenni valamit, feltételezni. A „kérni” és a „kérdezni” fogalmak szintén eredetileg egy teljes gondolatot takartak, lásd a mai spanyol és olasz megfelelőiket. Hasonló a „venni” és a „vinni” szó esete: az angolban, spanyolban ma is csaknem azonos fogalmakat takarnak. Vagy véletlen volna, mondjuk, hogy ráakadunk egy magyar tájszólásra, ahol egységesen „sövénydisznó” a sündisznó közismert neve; az angol nyelvjárás ezt tökéletesen híven „sövény-disznó”-nak fordítja. Mondjuk, ugyanitt a Tejút angol neve „Milky way”. Véletlen volna mindez? Lehetséges, hogy egyetlen bizonyos magyar nyelvjárás több angol szó magyar tükörfordítását átvette, a többi magyar nyelvjárás erre teljesen fittyet hányva „sínkutyának” vagy „szénásszekérnek”, „részeg ember útjának”, a rómaiak meg „cigányok útjának” nevezi ugyanazt a két fogalmat? Hogy a Hadak Útjáról ne is beszéljek.

Nem kenyerem a prófétaság. Mégis meggyőződésem, hogy a magyar őskutatásban a legerősebb nyom a nyelvjárások kutatása, azok visszavetítése a távoli múltba. Ez a lehetőség kiaknázható és teljesen kiaknázatlan. Őseink életmódjáról, gondolkozásmódjáról, idegen népekkel való kapcsolatairól leghívebben a tájszólások tanúskodnak még ma is. Jelentőségük alábecsülése, a bennük rejlő információ tömeg elhajítása okozza az őstörténet és rokon tudományainak sötétben tapogatózódását, a látható fűhöz-fához kapkodást, az elburjázott elméletek vetélkedését a nyelv által rögzített valósággal szemben. Amíg nem fektetünk nagyobb súlyt a magyar nyelvjárások különbségeinek magyarázatára, azok tudományos, poliglott formában való többnyelvű szótár-szerű feldolgozására és kiadására, addig őstörténet-kutatásunk nem fog kikecmeregni a kátyúból.

A fentiekre visszatérve, hasonlóan állunk a nagyobb szóbokrokkal kapcsolatban. A „jó, jobb kéz, jog” fogalma például szemmel láthatóan hasonló. Nagyon sok nyelvben a jobb oldal volt a helyes, a bal pedig rossz, helytelen: lásd baleset szavunkat. (Érdekes, hogy például a balkezes emberek igen nagy százalékarányban találhatók a vörös hajúak között, ez pedig jellemző a nyugat-európai embertípusra, de nem a magyarra.) Még különösebb a „könyv, könnyű és könny” szavak ősi, már feledésbe merült rokonsága (régie magyar szövegekben könyves szemmel vagy könnyű szemmel találkozhatunk). Ez a három fogalom más nyelvekben is igen hasonlóan hangzik. Pl.: a spanyolban: libro, ligero és lagrima.

Szélesen elterjedt logika az is, hogyha valami szép, jó és helyes, akkor annak „van helye”. Ami helytelen, annak pedig nincs helye. Hasonlóan lásd az olasz „piacse”, spanyol „placer”, angol „please” (pliz) és a német Platz szót – némelyiknél a jelentések már árnyalódtak. A fatörzs és a törzs szavak rokonsága is szinte özönvíz előtti. Egy külön fatörzsből készült hajón megmenekültek hosszú ideig együtt maradtak és szoros összetartozási tudatuk sokáig megmaradt. Mások fatörzshajója egészen máshol ért partot, így lassan nyelveik is elkülönültek. (A „fatörzs” és a „néptörzs” szavak hasonlóan hangzanak sok más nyelvben is.) Egyiptomban Ozirisz hajóját sokáig nagy vallásos tiszteletben tartották egy templomban. Innen eredhet az, hogy a nagyobb templomoknak „hajói” vannak. Számomra az is döbbenetes élmény volt, hogy a torontói Royal Ontario Museumban egy

³⁷⁶ A latin gracilis (‘nyúlánk, karcsú, finom’) átvétele. – *A szerk.*

predinasztikus egyiptomi kis kenumodellt láttam. Teljesen ugyanúgy néz ki, mint egy mai indián kenu, ez pedig nem is olyan egyszerű tervezésű szerkezet. Tehát valamiféle kapcsolatot sugall.

Ősi mexikói szokás volt, hogy a házasulandó nő és férfi fehér, tóga-szerű ruhájának csücskeit jelképesen, vallásos szertartással összekötötték. Ezzel hasonló eredettel magyarázható a mi „házasságkötés” szavunk is, vagy a kötelesség, elkötelezettség. A korábbiak mellett ez is valószínűsíti, hogy a „köt” egyike a legrégebb, sok ezer éves magyar szavaknak. Megjegyezzük, hogy a nyelvész professzorok egyes nyelvek korát változóan, félmillió év és néhány száz év közöttire becsülik, és ezzel elárulják teljes tájékozatlanságukat hivatásukban. Én hiszek abban, hogy egyszer – talán évszázadok múlva – a nyelvek szavainak túlnyomó részéről meg fogják állapítani, hogy pontosan mikor, hol és milyen körülmények között születtek meg.

A sok mexikói nép körében, különösen a mayáknál, több olyan motívumra bukkanunk, amelyek a magyarokéra emlékeztetnek. A színek és díszítő motívumok mellett olyan népmesei fordulatok, mint a „szerencséd, hogy öreganyádnak szólítottál” egy változata, vagy maga a hétfejű sárkány alakja (Vakub Cakix), amely csak a hettitáktól ismeretes. Érdekes, hogy a mayáknak külön istennő volt az öngyilkosságnak szentelve: Inxchel (Iscsel). Aki szerintük így vetett véget életének (főleg kötéllel), az mind a paradicsomba jutott. Ez emlékeztet a türkkazár fejedelem fojtogatási szokására, vagy még inkább a szultán által küldött selyemzsinórral elkövetendő öngyilkosságra egy jobb túlvilági élet reményében. Az öngyilkosságra hajlamosság magyar statisztikáját itt nem is kell kidomborítanom. A mayanahuatl nyelveknek egyes ótörök nyelvekkel való látható rokonságának vizsgálata hálás téma lehet, és világszenzáció lehetne belőle.

A hunokra kitérve, a hun birodalom vélhetőleg a proto-szláv, török és ugor tömegekre épülhetett. Atila a magyar krónikák szerint méd divatra öltözködött, és médek tették ki birodalmának egyik legnagyobb hun népét. A méd nyelvből (és a hunból is) csak néhány szót ismernek, de a méd szavak szinte tökéletesen megegyeznek orosz-szláv megfelelőikkel. Más források állandóan a masszagétákat említik a legerősebb hun népként. Ezt úgy fejthetnénk meg, hogy meszekh- vagy mosokh-géta.³⁷⁷ Mesech a Bibliában Jáfet fia, vagyis az indoeurópai népek egyik őse. Őshazája Kis-Ázsia keleti fele, Kappadokia volt. Még a Krisztus előtti 2. évezred elején, az asszír-örmény állam vetélkedése kezdetén 1000 Mosokh-férfit telepítenek le itt, hogy a földet műveljék. Ezek lehettek az egyszerű muzsikok, a köznép, amely a szlávban egyszerűen férfi-t jelent. A svéd-fajú Rusz kalózok 3 hercege Honfoglalásunk körüli időkben a muzsikok hívására jött be Oroszországba, s ők alkották az uralkodó réteget. A muzsikok egykori neve magyarul Muszka. A Képes Krónikában Mazekeb volt a fővárosuk (v.ö.: Moszkov, Moszkva). Régi keletű lehet a kun-szláv együttélés vagy szövetség, s talán még a kelet-törökországi és közös belső-ázsiai őshazáig vezethető vissza. Ezt a török és szláv alapszókészlet egyezései is alátámasztják. Számomra a hun kérdés legjobban a kunokon keresztül közelíthető meg. Ők lehettek a Hun Birodalom szervező és névadó népe. Az a kun nyelv, amelyet a Petrarca-Kódexből ismerünk, egy törökös nyelv, nem magyar. Benne felismerhető az a nagy szómennyiség (kb. 1/3-ad része), amely tükrözi egy Khorezm-i, perzsa nyelvet beszélő néptömeg beolvadását. Ezt az iráni hatást László Gyula is felismerte az avarok művészetében, krónikáink pedig Csaba khorezmi házasságáról és az onnan hozzánk csatlakozó, Kárpát-medencébe visszatérőket segítő népességről tesznek említést.

³⁷⁷ A geta Fábrián Sándor szerint a gente félreértelmezése, és nemzet jelentésű.